

sadece detay

bir mies van der rohe projesi

1

Ahmet Tercan | “Tanrı detayda gizlidir”: Genellikle Mies van der Rohe’ye atfedilen bu çok bilinen deyiş özellikle alıntıladım. Mies, bu ifade ile, temel düşüncenin, bütünün en küçük parçasına varıncaya kadar aynı tutarlılıkla temsil edilmesi gerektiğini vurguluyor elbette, ama bundan fazlası var...

Henüz bir mimarlık öğrencisiyken yanıt aradığım sorulardan bazıları bu konuyla ilgiliydi: Geleneksel mimarlıkla çağdaş mimarlık, detay üretiminde yöntem ve zihniyet açısından farklılık gösterir mi? Neden antik / geleneksel mimarlıklarda örneğin, sütun başlıkları oldukça detaylı hatta süslüdür? Kaynaklarını son derece verimli kullanmak zorunda olan bu pragmatik insanlar hiç de işlevsel bir gerekçe olmadığı halde neden büyük bir emek ve iş gücü harcayarak malzemeyi bu kadar detaylı işlemişlerdir? Modern mimarlar nasıl her şeyi bu denli kökten değiştirebilecek kadar güçlü olabildiler? Ve benzeri bir dolu sayıklama...

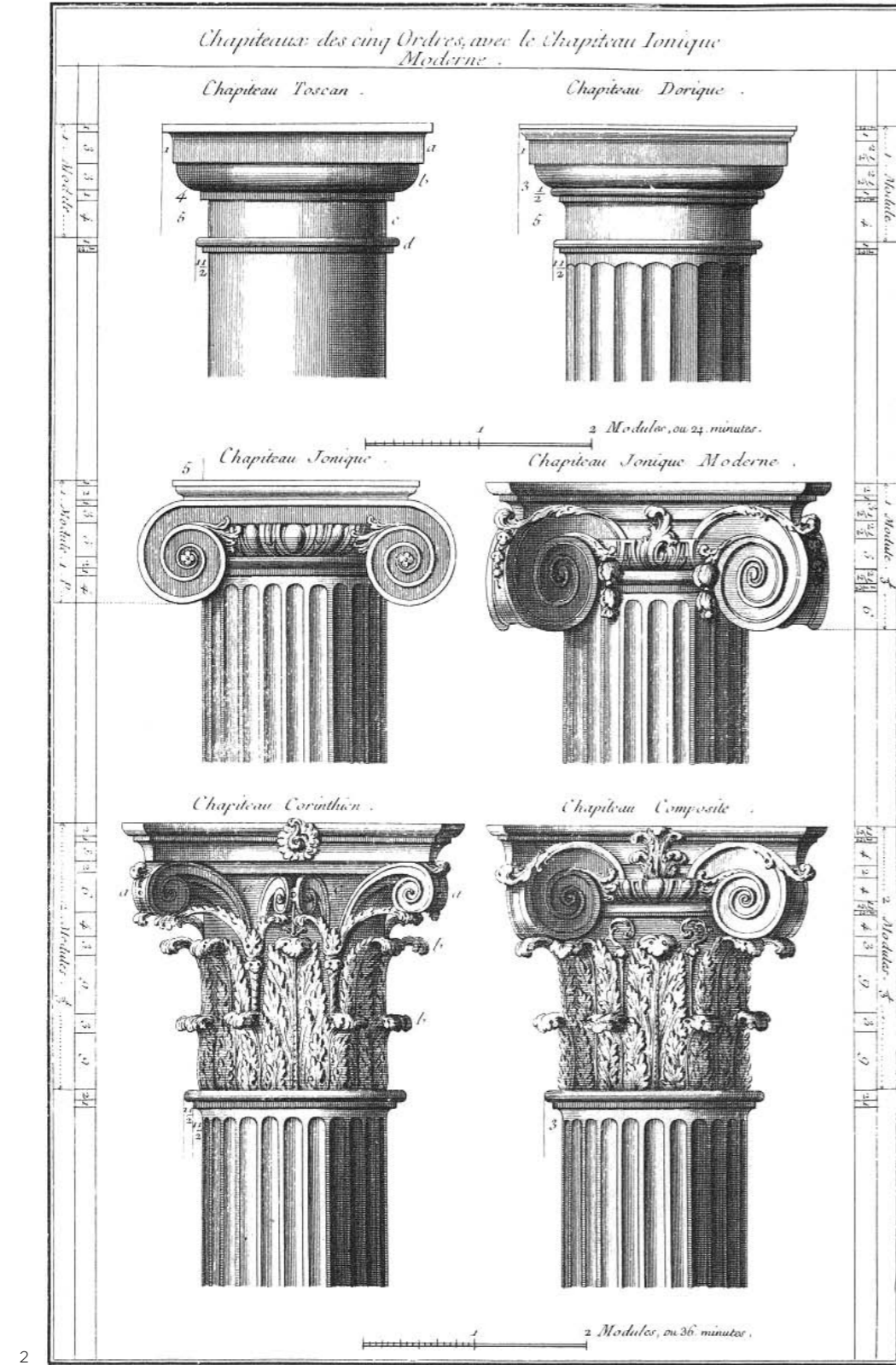
Modern mimarların en güçlülerinden Mies van der Rohe, alıntıdaki “Tanrı” sözcüğünü, detayla ilgili olarak, özenli bir bilinçle kullanıyor kuşkusuz. Burada amaç, uhrevi bir mutluluk vurgusundan çok ontolojik bir belirleyiciliği öne çıkarmak olmalı. Öte yandan, bilindiği gibi, bu konuda ontolojinin yeni anlamları ve teolojik kuramlarla paralellik arayan çözümler de var, özellikle Aquinolu Thomas’ın metinleri üzerinden... Fakat nasıl ele alınırsa alınsın, tüm bu yaklaşımları ancak binalardaki detayların ayırdedici nitelikleri anlamlı kılabılır. Mies’in binalarında detaylar tek tek, her biri, o kadar iyi soyutlanmış ve indirgenmeden sadeleştirilmiştir ki binadaki diğer tüm detayları ve binanın tümünü, hatta tüm tasarım düşüncesini temsil ettiklerini düşünebilirsiniz.

Mies’in detaylarını nasıl ürettiği fazlaca tartışılmış bir tartışmanın konusu olabilir, ister iddia edildiği gibi tasarım süreci içinde tasarlanınsın, ister tasarımın en başında belirlenmiş olsun, bunların çok yoğun ve uzun bir düşünsel sürecin ürünü olduklarını kabul etmeliyiz. Ne ölçüde arınmış olduklarına bakarak, en sade detayın üzerinde en fazla düşünülmüş ve zaman harcanmış nokta olduğunu öngörmek yanlış olmayacaktır. Burada da geleneksel mimarlık ile tavır ve zihniyet açısından bir karşılaştırma olanağı fikir verici olabilir. Buna karşın bilindiği gibi, geleneksel mimarlıkta, yapı üretiminde kullanılan tüm bilgi, zaman için-

de, uzun süren, çok yönlü, maddi bir sınama yanılma süreçlerinden sonra oluşmuş, bir tür toplumsal üründür. Detay, mimarlık bilgisinin önemli bir parçası olarak, üretim süreci içinde, zanaatkârın, malzemenin özellikleri, aletlerin daha verimli kullanılması, yeni tekniklere paralel olarak edindikleri birikimi ve deneyimle kuşaktan kuşağa geliştirerek belli bir yetkinliğe eriştiği çözümlerdir. Zanaatkâr, ustalaştığı üretim yöntemlerini, malzeme kullanımı bilgilerini, kullandığı teknik çözüm kalıplarını terk etmez ve değiştirmeden tekrar ederek sonraki kuşaklara olduğu gibi aktarır. Bu bilgi, kuşaktan kuşağa geçerek kurumsallaşmış toplumsal bir bellek yaratır. Bu tür geleneksel zanaatlar, yapı üretim alanında dondurulmuş bir ilişkiyi tanımlar ve belli çözümlerin ve değişmeden kalması için önemli bir neden ve baskı oluştururlar. Geleneksel ürünler, binalar, kentler böyle oluşur.

Elbette, değişmeyen, hazır detay çözümleri ile kalıplara bağlı yapı üretiminin bir diğer açıklaması kültürel dir. Toplumsal bilinç, tarihsel arka planla oluşan toplumsal algı ve kültürel etkiler, kalıplaşmış yapı üretim bilgilerinin kullanılması ile bir tür sürekliliği gündemde tutabilirler. Kabul etmek gerekir ki, temelde koşulların değişmeyebileceği varsayımına dayanarak önceden üretilmiş yapı bilgilerini uyarlamayı benimseyen bu yaklaşım, biçimsel olarak sadece geleneksel mimariye özgü değildir. Modern mimarlık uygulamalarında da belli bir aşamada, önceden üretilmiş hazır detayların kullanılması söz konusu olabilir. Ancak, modern mimarlıkta detayın yapı bütünü ile kurduğu ilişkinin doğası ve anlamı tümüyle değişmiştir. Geleneksel mimarlığın aksine detay dondurulmuş bir kalıp değil, her yapı için yeniden tasarlanarak meşrulaşan ve binanın tasarımı ile birlikte geliştirilen bir çözümdür. Modern mimarlıkta değişim kavramı esasen gelişme düşüncesine dayanır ve mimari biçimi değiştirir. Biçimler tarihi ile sınırlı kalınmadan değerlendirildiğinde, modern mimarlığın gelenekten kopuş gibi algılanabilecek değişimi için, detay üretimi üzerinden gerçekleşen tutarlı bir süreklilik olarak bahsedilebilir.

Mimarlık tarihi ile kurduğu süreklilik ilişkisi en açık olan mimarların en önde geleni belki de Mies’dir. Bu anlamda son derece sade detaylar ile sağlanan tarihsel süreklilik ve anıtsallık Mies’in karakter özellikleri ile de açıklanabilir: Güçlü irade sahibi, bağımsızlığına son derece düşkün, Moderniteyi içselleştirmiş, sadeliğe inanan, Aquinolu Thomas, Platon, Aziz

Architecture.

Augustin ve Nietzsche okuyan; Le Corbusier gibi fazlaca konuşmayan, Gropius kadar sosyolojiyi önemsemeyen ve Frank Lloyd Wright gibi iddialı giyinmeyen, ödünsüz, kararlı bir misyon adamı... Mies van der Rohe için, modern mimarlık, geleneksel mimarlığın aksine, tasarımı ve bireyselliğini ön plana çıkaran, öz-

gün yaklaşımları var eden doğası bu anlamda belirleyici durumdadır. Bu çerçevede, Mies'in mimarisinde detayın yüklendiği varoluşsallık diğer tüm çağdaşlarıninkilerden çok farklı olarak son derece hakiki ve görünür bir özellik taşır. Başka bir deyişle, Mies'in, örneğin Yeni Ulusal Galerî'deki çelik dikme üst bitiş detayı,

hem tasarım, hem tektonik özellikleri ile bire bir binanın tümünün özdeksel bilgisini içerir ve bu bilgiyi binanın her hangi bir noktası için yeniden üretebilir. Tasarım ve detay birbirinden bağımsız biçimde tanımlanamaz hale gelmiştir. Detay dediğimiz bir tür teknik bilgi ile tasarım ilişkisini ele alışı üzerinden ortaya konulabilen bu özelliği ile, denilebilir ki, Mies'in binaları modern mimarlık külliyyatı içinde çok özel hatta ayrıksı bir yere sahiptir ve geleneksel mimari ile, biçimsel devamlılığı aşan, hakiki bir süreklilik içindedir.

Mies, detayı ele alışı, yorumlama ve kullanımındaki yetkinlik, sonuçta eriştiği yoğun, damıtılmış çözümlerle, kuramsal düşünce ile teknik-bilimsel düşünce arasında, yaşanan sorunlu ilişkiyi de sadeleştirmiştir. Bu anlamda Mies'in detay üretim ve tasarım anlayışı kendi içinde oldukça kapalı bir sistemi oluştursa da, ilham verici ve yüceltici nitelikleri ile özellikle 1980 sonrası mimarlık pratiklerinde yol gösterici bir referans olmuştur. Büyük bir hızla gelişen iletişim teknolojileri, yeni yapım teknikleri, mimarın toplumsal sorumlulukları, yeni malzemeler, sistemler, farklılaşan standartlar, tekrar tanımlanan duyarlılıklar, üretilen kavramlar ve artık kontrol edilemez haldeki sınırsız bilgi üretimi... Bu sıkıntılı ve karamsar kültürel bunalım ortamında Mies'in çılgın kalabalıktan uzakta sade duruşu bir çok mimar tarafından dayanıklılığın metafiziği olarak yorumlandı ve benimsendi. Detay, bir sadeleşme ve yalın ifade tekniği olarak, Mies'in kullandığından çok farklı yorum ve anlayışla ele alınarak anlam ve teknik olarak yeni kuşak mimarlar tarafından yeniden üretildi. Kalitesi detayında gizli bu yeni kuşak mimarlık, bilimsel ve teknolojik ilerleme ile tasarım inovasyonları arasındaki ilişkiyi etkin biçimde kullanarak yakın gelecekte temel tasarım parametrelerini esaslı biçimde değiştirecek gibi duruyor.

Detaylara dikkat!

| 1 Yeni Ulusal Galerî, Mies van der Rohe, Berlin, Almanya, 1968.

Kaynak | wikimedia commons

| 2 Encyclopédie'den (18. yy.) klasik düzenleri gösteren çizim.

| 3 Yeni Ulusal Galerî, Mies van der Rohe, Berlin, Almanya, 1968.

Fotoğraf | Neslihan Şık